

حجت‌الاسلام و المسلمین داود واحدی، مدرس حوزه علمیه و مشاور خانواده:

اسلام درختکاری را عملی خداپسندانه و مسئولیتی اجتماعی می‌داند

«هر مسلمانی که درختی بکارد یا زراعتی کند و از آن برنده، انسان یا حیوانی بخورد، برای او صدقه محسوب می‌شود.» (تهج‌الفضاحه ص ۵۹۶). صدقه چار به‌به عملی گفته می‌شود که حتی پس از مرگ فرد، ثواب آن همچنان به او می‌رسد. آبادانی زمین و حفظ محیط زیست به عنوان مسئولیت انسان در قبال خلقت خیاوند شناخته می‌شود. قرآن کریم می‌فرماید: «هُوَ أَنشَأَكُم مِّنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَ كَيْفَ فِئَهَا» (سوره هود، آیه ۶۱). (او شما را از زمین آفرید و شما را به آبادانی آن گماشت). کسانی که در آبادانی زمین و حفظ محیط زیست تلاش می‌کنند، به

وظیفه خود در قبال خلقت خدا عمل کرده‌اند و پاداش این عمل در آخرت به آنان داده خواهد شد. احیای زمین‌های مرده و بی ثمر (مانند کاشت درخت یا ایجاد فضای سبز) به عنوان عملی بسیار ارزشمند شناخته می‌شود. پیامبر اسلام(ص) فرموده‌اند: «هر کس زمین مرده‌ای را احیا کند، آن زمین برای او خواهد بود و در روز قیامت نیز پاداش آن را دریافت خواهد کرد.» (مسندک الواسیل، ج ۲، ص ۵۰). این حدیث نشان‌دهنده پاداش اخروی برای کسانی است که در احیای زمین و ایجاد فضای سبز تلاش می‌کنند.

آیا در منابع اسلامی بر پرهیز از قطع درختان و تخریب طبیعت تأکید شده است؟ اگر بله، چه مستنداتی در این باره وجود دارد؟

اسلام انسان را به عنوان خلیفه خدا روی زمین معرفی می‌کند و مسئولیت حفظ و آبادانی زمین را بر عهده او می‌گذارد. قرآن در آیه ۳۰ سوره بقره می‌فرماید: «هو هنکامی که پروردگارت به فرشتگان گفت: من در زمین جانشینی قرار خواهم داد.» این آیه نشان‌دهنده مسئولیت انسان در قبال زمین و محیط زیست است؛ نهی از آلودگی محیط زیست. در احادیث اسلامی، از آلوده کردن آب، هوا و زمین نهی شده است. به عنوان مثال، پیامبر اسلام(ص) از آلوده کردن آب‌ها و راه‌ها منع کرده‌اند و این کار را عملی ناشایست دانسته‌اند. (بحار الانوار، ج ۱۰۳، ص ۶۵).

آیا وقف درخت و زمین‌های کشاورزی برای حفظ طبیعت و محیط زیست از نظر فقهی توصیه شده است؟

وقف درختان و زمین‌های کشاورزی برای حفظ طبیعت و محیط زیست از دیدگاه فقه اسلامی عملی پسندیده و مورد تشویق است. در اسلام، حفظ محیط زیست و منابع طبیعی به عنوان بخشی از مسئولیت‌های انسان در قبال خلقت شناخته شده تلقی می‌شود. وقف به عنوان یک عمل خیریه و نیکوکارانه، می‌تواند در جهت حفظ و نگهداری طبیعت و محیط زیست به

دین اسلام به شدت به حفظ محیط زیست، درختکاری و آبادانی طبیعت تأکید کرده است. دین اسلام، انسان را مسئول حفظ زمین و منابع طبیعی می‌داند و اعمالی مانند درختکاری، کشاورزی و جلوگیری از تخریب محیط زیست را به عنوان اعمالی نیکو و خداپسندانه معرفی می‌کند. توصیه‌های پیامبر (ص) و نامه اظهار (ع) در این زمینه نشان‌دهنده نگاه جامع اسلام به مسئله محیط زیست و اهمیت آن در زندگی انسان است

محمدصابر باغخانی پور، مدیر کل محیط زیست و توسعه پایدار شهرداری تهران:

حفظ محیط زیست نیاز به قوانین بازدارنده و فرهنگ‌سازی دارد

موضوع حساس تر و درست‌تر برخورد خواهند کرد.

از یک سو شاهد کوه‌خواری و جنگل‌خواری‌هایی هستیم که به ساخت‌وسازهای غیرمجاز ختم می‌شود و از سوی دیگر چنینی روزی را داریم و به مردم توصیه‌های مختلف برای کاشت نهال و درخت می‌شود، چنین تناقض‌هایی چگونه باید مرتفع شود تا نسل‌های جدید تر به اهمیت محیط زیست پی ببرند؟

در روند توسعه و پیشرفت کشورها، تخریب محیط زیست تا حدی اجتناب‌ناپذیر است، اما این به معنای آن نیست که نمی‌توان این تخریب را کاهش داد یا کنترل‌شده انجام داد. سیاست‌گذاران و مردم می‌توانند با همکاری یکدیگر، میزان تخریب محیط زیست را به حداقل برسانند و در

مناطق که توسعه صورت می‌گیرد، کمترین آسیب به محیط زیست وارد نشود. برای تحقق این هدف، نیاز به مطالعه عمومی و تدفقه‌های میدانی است. مردم باید بخواهند و مطالبه کنند که توسعه به شیوه‌ای انجام شود که کمترین آسیب به محیط زیست وارد شود، اما برای اینکه مردم بخواهند و مطالبه کنند، ضروری است نگرش آنها با آگاهی بخشی و ارائه اطلاعات درست ارتقا یابد. استفاده از رسانه‌ها، شبکه‌های اجتماعی و برنامه‌های آموزشی برای انتقال اطلاعات درست درباره محیط زیست، برقرار کردن آزارها و دوره‌های آموزشی در مدارس، دانشگاه‌ها و محله‌های شهری، استفاده از دانش و تجربه استادان، نخبگان و فعالان محیط زیست برای فرهنگ‌سازی و ارتقای آگاهی عمومی و تشویق مردم به مشارکت‌های اجتماعی است. نکته مهمی است که باید در نظر داشت، درخت، با کسب‌وکاری طبیعت و گزارش تخلفات محیط

مدیرمسئول: محمد جواد اخوان
سردبیر: غلامرضا صادقیان
دبیر ویژه‌نامه: حسین گل‌محمدی
همکاران تحریریه: نیره ساری، مرضیه بامیری
نیره محمودی، محبوبه قربانی
چاپ: همشهری

کاشانه

جستار

درخت بکارید و جهان را تغییر دهید!

درختان میلیون‌ها سال است بخش جدایی‌ناپذیر زندگی روی زمین هستند. آنها اکسیژن تولید و دی‌اکسید کربن را جذب می‌کنند، از تنوع زیستی حمایت و به سلامت کلی سیاره کمک می‌کنند، اما فراتر از این مزایای شناخته‌شده، درختان را ازهایی در دل خود دارند که بسیاری از مردم از آنها بی‌خبرند. آن‌ها توانایی آنها در برقراری ارتباط با یکدیگر گرفته تا تأثیرشان بر سلامت روان، درختان فقط گیاهانی ساکن نیستند. این مقاله به بررسی راه‌های شگفت‌انگیز درختان و این موضوع می‌پردازد که چگونه کاشت حتی یک درخت می‌تواند تأثیری چشمگیر بر جهان داشته باشد.

۱ درختان از هم حمایت می‌کنند: یکی از شگفت‌انگیزترین کشفیات اخیر این است که درختان می‌توانند با یکدیگر «صحبت کنند». این پدیده که به «شبکه گسترده چوبی» (Wood Wide Web) معروف است، از طریق شبکه‌های قارچی زیرزمینی به نام شبکه‌های مایکوریزایی (mycorrhizal networks) انجام می‌شود. این شبکه‌ها ریشه‌های درختان را به هم متصل می‌کنند و امکان تبادل مواد مغذی، انتقال اطلاعات و حتی هشدار به درختان همسایه در برابر خطرات احتمالی مانند حمله آفات یا آسترس محیطی را فراهم می‌کنند. مطالعات دانشمندان نشان داده‌اند درختان قدیمی تر و بالغ‌تر (که به «درختان مادر» معروفند) می‌توانند مواد مغذی را به درختان جوان‌تر یا ضعیف‌تر منتقل و از بقای جنگل اطمینان حاصل کنند. این سطح از همکاری، دیدگاه سنتی طبیعت را که صرفاً بر رقابت استوار است، به چالش می‌کشد و ارتباطات عمیق و پیچیده درون اکوسیستم‌ها را نشان می‌دهد.

۲ درختان سلامت جسمی و روانی را بهبود می‌بخشند: سپری کردن زمان در کنار درختان تأثیرات مثبتی بر سلامت روان دارد. مطالعات مربوط به حمام جنگل (Shinrin-yoku) که یک روش ژاپنی برای غوطه‌ور شدن در طبیعت است، نشان می‌دهند که حضور در کنار درختان می‌تواند استرس را کاهش دهد، اضطراب را کم کند و روحیه را بهبود بخشد. درختان فیتونسیده‌ها را آزاد می‌کنند، ترکیبات طبیعی که خاصیت ضد میکروبی دارند و می‌توانند سیستم ایمنی را تقویت کنند. علاوه بر این، قرار گرفتن در معرض فضاهای سبز با کاهش فشار خون، بهبود تمرکز و کاهش علائم افسردگی مرتبط است. در مناطق شهری، افزایش پوشش درختی باعث کاهش نرخ جرم و جنایت و ایجاد احساس همبستگی بیشتر در میان ساکنان می‌شود.

۳ درختان با تغییرات اقلیمی مبارزه می‌کنند: درختان به‌طور طبیعی به عنوان مخازن کربن (carbon sinks) عمل می‌کنند، یعنی دی‌اکسید کربن (CO2) را از جو جذب کرده و در تنه، شاخه‌ها و ریشه‌های خود ذخیره می‌کنند. یک درخت بالغ می‌تواند سالانه تا ۲۲ کیلوگرم دی‌اکسید کربن را جذب کند، بنابراین کاشت درخت یک راه مؤثر برای کاهش انتشار گازهای گلخانه‌ای و مقابله با گرمایش زمین است. علاوه بر جذب کربن، درختان دمای محیط را نیز تنظیم می‌کنند. آنها با ایجاد سایه و کاهش اثر جزیره گرمایی شهری (urban heat island effect) باعث کاهش دما در شهرها می‌شوند، هزینه‌های مربوط به تهویه مطبوع را کاهش می‌دهند و کیفیت کلی هوا را بهبود می‌بخشند.

۴ درختان غذا برای حیات وحش فراهم می‌کنند: جنگل‌ها از زیستگاه حدود ۸۰ درصد از گونه‌های زمینی، از جمله پرندگان، حشرات، پستانداران و قارچ‌ها هستند. بدون درختان، این اکوسیستم‌ها فرو خواهند پاشید. بسیاری از گونه‌ها برای پناهگاه، غذا و محل لانه‌سازی به درختان وابسته‌اند. برخی درختان، مانند بلوط و افرا، دانه‌هایی تولید می‌کنند که منبع غذایی اصلی سنجاب‌ها، پرنده‌گان و سایر حیوانات هستند. درختان گل‌دار از گردآفشان‌هایی مانند زنبورها و پروانه‌ها حمایت می‌کنند که برای حفظ تولید مواد غذایی و تنوع زیستی ضروری هستند. با کاشت یک درخت، افراد می‌توانند به ایجاد زیستگاه‌های کوچک برای حیات وحش محلی کمک و به حفظ اکوسیستم‌های ظریف کمک کنند.

۵ کاشت درخت می‌تواند جوامع را تقویت کند: برنامه‌های درختکاری مردم را گرد هم می‌آورد و حسد مسئولیت‌مشارکت در قبال محیط‌زیست را تقویت می‌کنند. بسیاری از پروژه‌های درختکاری در سطح جامعه شامل همکاری مدارس، دولت‌های محلی و سازمان‌ها برای افزایش فضاهای سبز در مناطق شهری و روستایی هستند. فراتر از مزایای زیست‌محیطی، خیابان‌هایی که درختان در آنها کاشته شده‌اند، محله‌ها را به مکان‌هایی جذاب‌تر برای زندگی تبدیل می‌کنند. مطالعات نشان داده‌اند فضاهای سبز به کاهش جرم و جنایت و افزایش تعاملات اجتماعی در میان ساکنان منجر می‌شوند.

۶ درختان بر هوا و چرخه‌های آبی تأثیر می‌گذارند: درختان نقش مهمی در تنظیم چرخه‌های آبی محلی و جهانی دارند. آنها بارندگی را از طریق ریشه‌های خود جذب می‌کنند و رطوبت را از طریق تعریق به هوا بازمی‌گردانند که به حفظ سطح رطوبت و تأثیر بر الگوهای بارندگی کمک می‌کند. جنگل‌ها به‌عنوان فیلترهای طبیعی آب عمل می‌کنند، از فرسایش خاک جلوگیری می‌کنند و خطر سیل را کاهش می‌دهند. جنگل‌ها آمازون که «ریه‌های زمین» معروف است، مقدار قابل توجهی از باران خود را تولید می‌کند و نقش مهمی در تثبیت آب‌وهوای جهانی دارد. در مناطق شهری، درختان باعث بهبود مدیریت آب‌های سطحی می‌شوند، زیرا ریشه‌های آنها از رواناب آب جلوگیری می‌کنند و خطر سیل را کاهش می‌دهند.

۷ کاشت یک درخت میراثی برای نسل‌های آینده است: یکی از زیباترین جنبه‌های کاشت و رطوبت را از طریق تعریق به هوا بازمی‌گردانند که به حفظ سطح رطوبت و تأثیر بر الگوهای بارندگی کمک می‌کند. جنگل‌ها به‌عنوان فیلترهای طبیعی آب عمل می‌کنند، از فرسایش خاک جلوگیری می‌کنند و خطر سیل را کاهش می‌دهند. جنگل‌ها آمازون که «ریه‌های زمین» معروف است، مقدار قابل توجهی از باران خود را تولید می‌کند و نقش مهمی در تثبیت آب‌وهوای جهانی دارد. در مناطق شهری، درختان باعث بهبود مدیریت آب‌های سطحی می‌شوند، زیرا ریشه‌های آنها از رواناب آب جلوگیری می‌کنند و خطر سیل را کاهش می‌دهند.